

فصلنامه علمی پژوهشی
دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت
سال دوم / شماره پنجم / بهار ۱۳۹۲

خطای پیش بینی مدیریت از سود و تأثیر حسابداری محافظه کارانه بر آن

صبری علی پناه

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حسابداری دانشگاه تهران
S.Alipanah@ut.ac.ir

حجت اسماعیل زاده

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حسابداری دانشگاه تهران (مسئول مکاتبات)
Hojat.Esmaeilzadeh@gmail.com

بیبا مشایخی

دانشیار و عضو هیات علمی حسابداری دانشگاه تهران
mashaykhi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۱/۹/۲۵ تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۱/۲۰

چکیده

در تحقیق حاضر بررسی شده است که آیا خطاهای پیش‌بینی مدیریت از سود را می‌توان به حسابداری محافظه کارانه نسبت داد. در این راستا از نسبت ارزش دفتری خالص دارایی‌ها به ارزش بازار آنها (BTM) به عنوان معیاری برای محافظه کاری، و از تفاوت سود هر سهم واقعی با مقادیر پیش‌بینی شده‌ی آن توسط مدیریت به عنوان معیاری برای خطای پیش‌بینی مدیریت از سود استفاده شده است. با استفاده از رگرسیون خطی بین این دو معیار این نتیجه حاصل گردید که یک ارتباط مثبت بین سطح محافظه‌کاری و خطای پیش‌بینی مدیریت از سود وجود دارد. به طور کل این نتایج دلالت دارد که حسابداری محافظه کارانه به عنوان جایگزینی برای پیش‌بینی‌های مدیریت عمل می‌کند. در واقع چون حسابداری محافظه کارانه به واسطه‌ی افشای به موقع اخبار بد، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران را کم می‌کند و نیز ریسک حقوقی مدیران را کاهش می‌دهد، بنابراین مدیران انگیزه‌ی کمتری دارند که به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، با در نظر گرفتن محافظه کارانه بودن حسابداری، پیش‌بینی سود را صحیح‌تر ارایه نمایند.

واژه‌های کلیدی: خطای پیش بینی مدیریت از سود، محافظه کاری، عدم تقارن اطلاعاتی.

۱- مقدمه

پیش بینی های مدیریت از سود یکی از مکانیزم های کلیدی افشای اختیاری است که به وسیله آن مدیران، انتظارات بازار از سود را تعدیل می کنند، ریسک قضایی را کاهش می دهند و با گزارشگری مالی شفاف بر شهرت و اعتبار خود اثر می گذارند. پیش بینی مدیریت از سود با تاثیرش بر قیمت سهام، پیش بینی های تحلیل گران و عدم تقارن اطلاعاتی، مؤثر واقع می شود ((باگینسکی و همکاران^۱ ۱۹۹۷، 303-312)، (سولر و همکاران^۲، ۱۹۹۷، ۱۹۱-۱۸۱)، (پونال و همکاران^۳ ۱۹۹۳، 912-896)).

حال این سؤال مطرح است که آیا ویژگی های سیستم حسابداری یک شرکت از جمله، میزان محافظه کارانه بودن حسابداری بر خطای پیش بینی مدیریت اثر می گذارد یا خیر؟ شواهد حاصل از این موضوع، می تواند استفاده کنندگان را از اطلاعاتی که به وسیله مدیران برای پیش بینی سود استفاده می شود و مربوط بودن حسابداری محافظه کارانه برای پیش بینی عملکرد مالی افزایش دهد.

محافظه کاری به درجه ی بالایی از تاییدپذیری^۴ برای شناسایی اخبار خوب مثل کسب سود نسبت به شناسایی اخبار بد مثل زیان ها، اشاره دارد (باسو^۵ ۱۹۹۷، 38-3). محافظه کاری به طور ضمنی بیان می کند که اخبار بد در سودها به موقع شناسایی می شود. مسلم است که مدیران، تصمیم گیران شرکت هستند و در راس فرآیند گزارشگری مالی قرار دارند، آنها احتمالا اطلاعات بهتری راجع به عملیات شرکت و سیاستهای گزارشگری دارند. مثلا انتظار می رود که مدیران نسبت به سایر مشارکت کنندگان بازار، درک بهتری از اثرات حسابداری محافظه کارانه ی شرکت بر سودهای آتی داشته باشند و بنابراین حداقل به طور جزئی، پیش بینی هایشان را از بابت اثر محافظه کاری تعدیل می کنند. با این وجود اطلاعات مدیران از چشم اندازهای سود شرکت، می تواند به دلیل عدم اطمینان های محیط اقتصادی و عملیاتی شرکت، همراه با خطا باشد. از طرفی مدیران ممکن است کاربرد انتخاب های حسابداری را در گرفتن تصمیمات عملیاتی یا پیش بینی های سود نادیده بگیرند. علاوه بر این پیش بینی مدیران می تواند تحت تاثیر انگیزه های خود خدمتی^۶

به جای انگیزه ی پیش بینی صحیح سود قرار گیرد. بنابراین پیش بینی مدیران از سود الزاما خالی از اشتباهات مرتبط با محافظه کاری حسابداری تاریخی نیست. مطالعات قبلی نشان می دهد که اگر مدیران اثرات حسابداری محافظه کارانه سال قبل را بر سودهای سال جاری کمتر از واقع برآورد کنند، پیش بینی هایشان برای سودهای سال جاری از سودهای واقعی بزرگتر خواهد شد که منجر می شود پیش بینی های سود خطای خوش بینانه ای داشته باشد. مطالعات دیگری بیان می کند که اشتباهات پیش بینی مدیریت با اطلاعات تاریخی مثل بازده های قبلی سهام و اقلام تعهدی مرتبط است (جانگ و همکاران^۷، ۲۰۰۹، 497-530)، (مک نیکولاس، ۱۹۸۹، 27-1)، (سو^۸، ۲۰۱۰، 246-227)).

در این تحقیق بررسی شده است که آیا در پیش بینی مدیریت از سود به طور کامل اطلاعات حسابداری محافظه کارانه ی تاریخی لحاظ شده است یا خیر؟ اگر مدیر در پیش بینی هایش محافظه کار بودن حسابداری را لحاظ نکند، احتمالا پیش بینی های صحیحی ارائه نخواهد داد. این تحقیق فرض می کند که حسابداری محافظه کارانه به واسطه ی افشای به موقع اخبار بد، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران را کم می کند و نیز ریسک حقوقی مدیران را کاهش می دهد، بنابراین مدیران انگیزه ی کمتری دارند که به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، با لحاظ کردن محافظه کار بودن حسابداری در هنگام پیش بینی، پیش بینی صحیحی ارائه کنند. برای اثبات این فرضیه ارتباط بین خطاهای پیش بینی مدیریت برای سود سال جاری و میزان محافظه کار بودن حسابداری را بررسی شده است.

تحلیل های تجربی تحقیق مبتنی بر ۵۰۰ مشاهده شرکت- سال در طول دوره ی ۱۳۸۴-۱۳۸۹ می باشد. تحقیق حاضر به این نتیجه رسید که حسابداری محافظه کارانه در سال قبل ارتباط مثبت معناداری با خطاهای پیش بینی مدیریت برای سود سال جاری دارد (سودهای پیش بینی شده - سود واقعی / سود پیش بینی شده). این نتیجه اشاره می کند که مدیران عموما اثر حسابداری محافظه کارانه ی تاریخی را در پیش بینی هایشان برای سود سال جاری کمتر در نظر می گیرند. ادبیات قبلی

می‌کند. بخش چهارم روش شناسی و داده‌ها را توضیح می‌دهد. بخش پنجم یافته‌های پژوهش و بخش ششم نتایج تحقیق و پیشنهادات برای تحقیقات آتی را بیان می‌کند.

۲- مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش مفهوم محافظه کاری

محافظه کاری به درجه‌ی بالایی از تاییدپذیری^{۱۹} برای شناسایی اخبار خوب مثل کسب سود نسبت به شناسایی اخبار بد مثل زیان‌ها، اشاره دارد (باسو^{۲۰} ۱۹۹۷، 3-38). محافظه‌کاری یکی از اصول قدیمی ارزشیابی اقلام حسابداری در شرایط عدم اطمینان محسوب می‌شود (کرمی و همکاران، ۱۳۸۹، ۷۹ تا ۹۶). بکارگیری و اعمال محافظه‌کاری در حسابداری، گزارشگری و افشای اطلاعات مالی در اصل ناشی از وجود ابهام است. بنابر مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران: "تهیه‌کنندگان صورتهای مالی باید با ابهاماتی که به گونه‌ای اجتناب‌ناپذیر بر بسیاری از رویدادها و شرایط سایه افکننده، برخورد کنند. چنین مواردی با رعایت احتیاط در تهیه صورتهای مالی و همراه با افشای ماهیت و میزان آنها شناسایی می‌شود" (کمیته‌ی تدوین استانداردهای حسابداری). با این حال در ادبیات حسابداری دلایل دیگری نیز برای توجیه بکارگیری محافظه کاری تبیین شده است، که از جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: کاراتر شدن قراردادهای منعقد بین گروههای ذینفع در شرکت (واتز، ۲۰۰۲)، کاهش بار مالیاتی که بر شرکت وارد می‌شود (کیم بی و همکاران^{۲۱}، 2007)، مصون نگهداشتن تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری از چالش، نقد و نکوهش (واتز، ۲۰۰۲)، کاهش احتمال طرح دعاوی حقوقی علیه شرکت و مدیران آن (واتز، ۲۰۰۳، 207-221)، بهبود کیفیت افشا (محمد آبادی و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۱۱-۹۶) و در نهایت کاهش عدم تقارن اطلاعاتی (وایهوی و همکاران^{۲۲}، ۲۰۱۲، 207-192) و سایر دلایل است.

نشان می‌دهد که در شرکتهایی با چرخه‌های عملیاتی طولانی‌تر، نوسانات بزرگتر سود، برای کاهش هزینه‌های نمایندگی، از حسابداری محافظه کارانه بیشتر استفاده می‌کنند و از طرفی چون پیش‌بینی سود در این شرکتها سخت‌تر است، احتمال اینکه مدیر با لحاظ کردن حسابداری محافظه کارانه پیش‌بینی صحیحی ارائه کند، کمتر است (سون و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۲).

مطالعه‌ی حاضر به تحقیق در مورد محافظه کاری حسابداری کمک می‌کند. محافظه کاری یکی از ویژگیهای مهم سود حسابداری است. مطالعات موجود در زمینه محافظه کاری بر پیامدهای محافظه کاری برای شرکتها و بازارهای سرمایه ((احمد و همکاران^{۱۱}، ۲۰۰۲، 890-867)، (لافوند و همکاران^{۱۲}، 2008، 478-447)، (زانگ^{۱۳}، ۲۰۰۸، 54-27)) و فاکتورهایی که با محافظه کاری مرتبط است یا بر آن اثر می‌گذارد (جنکینز و همکاران^{۱۴}، ۲۰۰۸، 132-115)، (لافوند و همکاران، ۲۰۰۸، ۴۷۸-۴۴۷)، (واتز^{۱۵}، ۲۰۰۸، 207-192)، (لی، ۲۰۱۰، 241-226)) تمرکز داشته است. هنوز تلاش کمی برای بررسی این که آیا مدیران اثر محافظه کاری حسابداری را بر سودهای گزارش شده در زمان پیش‌بینی عملکرد آتی شرکت در نظر می‌گیرند یا خیر صورت گرفته است. در این تحقیق مشخص می‌شود که اگرچه مدیران اطلاعات بهتری از عملیات شرکت و فرآیندهای گزارشگری مالی دارند، اما آنها اثرات عملیات محافظه کارانه‌ی حسابداری را بر پیش‌بینی سودشان به طور کامل در نظر نمی‌گیرند.

همچنین این مقاله، به تحقیق در مورد پیش‌بینی مدیریت از سود کمک می‌کند. تحقیقات قبلی عوامل مختلفی را در ارتباط با خطای پیش‌بینی مدیریت پیدا کرده بودند مثل عملکرد شرکت، ریسک دعاوی حقوقی، و افق پیش‌بینی ((آزینکیا^{۱۶} و همکاران، ۲۰۰۵، 376-343، (جانسون و همکاران^{۱۷}، ۲۰۰۱، 327-297)، (راجرز و همکاران^{۱۸}، ۲۰۰۵، 1260-1233)).

نتایج این مطالعه ابزار عملی برای استفاده‌کنندگان از اطلاعات فراهم می‌آورد تا حسابداری محافظه کارانه‌ی شرکت را در ارزیابی پیش‌بینی مدیریت در نظر بگیرند. در ادامه‌ی مقاله، در بخش دوم مبانی نظری پژوهش و در بخش سوم، ادبیات مرتبط و فرضیه‌ی تحقیق را بیان

مفهوم BTM^{۲۳} به عنوان معیار محافظه کارانه بودن حسابداری

در این مطالعه از نسبت ارزش دفتری خالص دارایی ها به ارزش بازار آنها (BTM) برای اندازه گیری محافظه کاری استفاده شده است، چرا که چندین مزیت نسبت به سایر معیارهای محافظه کاری استفاده شده در ادبیات دارد: ۱. خاص شرکت- سال است، ۲. برآوردش نیاز به سری های زمانی از داده های تاریخی ندارد و بنابراین محدودیتهای داده ای کمتری دارد. هر اندازه که محافظه کاری بیشتری در تهیه، گزارش و افشای اطلاعات اعمال شده باشد، ارزش های دفتری کمتر از ارزش های روز بازار خواهند بود و نسبت ارزش دفتری خالص دارایی ها به ارزش بازار آنها کمتر خواهد شد. به عبارت دیگر محافظه کاری بیشتر به معنای BTM کمتر است. گیولی و همکاران^{۲۴} و خان و همکاران^{۲۵} و بسیاری دیگر از پژوهشگران از این نسبت یا از اشکال تعدیل شده ی آن برای سنجش محافظه کاری استفاده کرده اند.

مفهوم خطای پیش بینی مدیریت از سود و ارتباط آن با حسابداری محافظه کارانه

پیش بینی های مدیریت از سود یکی از مکانیزم های کلیدی افشای اختیاری است که به وسیله ی آن مدیران، انتظارات بازار از سود را تعدیل می کنند. با این وجود اطلاعات مدیران از چشم اندازهای سود شرکت، می تواند به دلیل عدم اطمینان های محیط اقتصادی و عملیاتی شرکت، همراه با خطا باشد. از طرفی مدیران ممکن است کاربرد انتخاب های حسابداری را در گرفتن تصمیمات عملیاتی یا پیش بینی های سود نادیده بگیرند. علاوه بر این پیش بینی مدیران می تواند تحت تاثیر انگیزه های خود خدمتی^{۲۶} به جای انگیزه ی پیش بینی صحیح سود قرار گیرد. بنابراین پیش بینی مدیران از سود الزاما خالی از اشتباهات مرتبط با محافظه کاری حسابداری تاریخی نیست. (سون و همکاران، ۲۰۱۲).

محافظه کاری به معنای تسریع در شناسایی اخبار بد و افزایش قابلیت اتکای سودهای گزارش شده می باشد و بنابراین عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می دهد (لافوند و همکاران (۲۰۰۸) و جینگ (2008)). از طرفی مطالعات

قبلی هم نشان می دهد که پیش بینی های مدیریت، عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می دهد (لیو و پنمن، ۱۹۹۰، ۴۹-۷۶). بنابراین حسابداری محافظه کارانه می تواند با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، انگیزه ی مدیران را برای پیش بینی کردن سود کاهش دهد (لافوند و همکاران (۲۰۰۸) و جینگ (2008)).

پیشینه پژوهش

محافظه کاری یکی دیگر از ویژگی های سود خالص است و به عنوان یک میثاق محدودکننده در مسیر ارائه داده های مربوط، نقش مهمی در محدود کردن رفتارهای خوش بینانه ی مدیریت در جایگاه تهیه کنندگان اطلاعات دارد (خالقی مقدم و همکاران ۱۳۹۰، ۱ تا ۱۸). تحقیقات قبلی شواهدی از میزان تاثیر محافظه کار بودن حسابداری بر رفتار پیش بینی مدیریت را فراهم آورده است. لی (2008) به این نتیجه رسید که یک ارتباط مثبت بین محافظه کاری و احتمال افشای پیش بینی های سود مدیریت و فراوانی افشایات وجود دارد. او استدلال کرد که انگیزه ی مدیران در انتشار رهنمودهای سود کمک به تحلیل گران در تعدیل پیش بینی هایشان برای انعکاس اثر محافظه کاری است.

رحمانی و همکاران (۱۳۹۰)، با بررسی ۱۳۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، رابطه ی بین محافظه کاری و محتوای اطلاعاتی سود خالص را بررسی کردند. یافته های آنها نشان می دهد که محافظه کاری از محتوای اطلاعاتی سود می کاهد. به عبارت دیگر محافظه کاری، ضعیف ترین راه برخورد با پدیده ی عدم اطمینان است و به کارگیری آن توسط حسابداری به افزایش سهم تحریف ناشی از سیستم اندازه گیری در ارائه اطلاعات به بازار سرمایه منجر می شود.

بنابر ادعای لافوند و همکاران (۲۰۰۸)، حسابداری محافظه کارانه به وسیله دو ساز و کار بالقوه، عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه گذاران را از بین می برد: نخست، حسابداری محافظه کارانه می تواند برای سرمایه گذاران سطح قابل قبولی از اطلاعات قطعی را درباره ی عملکرد جاری شرکت ها فراهم سازد. با در نظر گرفتن انگیزه ی مدیریت برای بیش نمایی سود، احتمالا سودهای

شناسایی شده‌شان می‌شود که همان خطای خوش بینانه بودن پیش‌بینی مدیران است.

در چندین مطالعه دیگر بررسی شده است که آیا تحلیل گران مالی در زمان انتشار پیش‌بینی سودهای آتی، اثر حسابداری محافظه کارانه را به طور کامل تعدیل می‌کنند. به عنوان نمونه، لوپس و همکاران^{۲۷} (۲۰۰۹) به این نتیجه رسیدند که تحلیل گران در پیش‌بینی‌های اولیه‌شان، اطلاعات درباره‌ی محافظه‌کاری را لحاظ نمی‌کنند، حتی اگر اطلاعات در زمان پیش‌بینی در دسترس باشد. آنها استدلال کردند که بی‌کفایتی تحلیل گران از جهت محافظه‌کاری به خطای خوش بینی پیش‌بینی تحلیل گران کمک می‌کند. به طور مشابه، پای و همکاران^{۲۸} (۲۰۱۰) نشان دادند که پیش‌بینی‌های سود تحلیل گران به طور کامل شامل پیامدهای محافظه‌کار بودن سود نیست. هنوز این سوال وجود دارد که آیا مدیران به طور کامل اثر محافظه‌کاری حسابداری را بر پیش‌بینی سودهای آتی تعدیل می‌کنند یا خیر؟

۳- فرضیه پژوهش

وای هوی و همکاران (۲۰۰۹) استدلال می‌کنند که خطای پیش‌بینی مدیران را می‌توان به محافظه کارانه بودن حسابداری نسبت داد. هدف مدیر از پیش‌بینی سود، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران و بدین وسیله کاهش هزینه‌های حقوقی و نمایندگی است. از طرفی حسابداری محافظه کارانه نیز با گزارش به موقع اخبار بد و الزام به تایید پذیری بیشتر برای اخبار خوب، عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می‌دهد و نیز ریسک دعاوی حقوقی مدیران را کم می‌کند. بنابراین حسابداری محافظه کارانه را می‌توان جایگزینی برای پیش‌بینی سود مدیریت دانست و لذا مدیران انگیزه‌ی کمتری دارند که به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، با لحاظ نمودن محافظه‌کار بودن حسابداری به هنگام پیش‌بینی، پیش‌بینی صحیحی ارائه کنند. بنابراین فرضیه این تحقیق به این صورت خواهد بود:

فرضیه: بین سطح محافظه‌کاری حسابداری و خطاهای پیش‌بینی مدیریت از سودهای آتی ارتباط مثبت و معنادار وجود دارد.

تاییدپذیر تنها اطلاعات قطعی قابل عرضه درباره‌ی سودهاست. از سوی دیگر معمولاً مدیران نسبت به گزارش زیانها بی‌میل هستند. وجود استانداردهایی مبنی بر الزام به تاییدپذیری کمتر برای شناسایی زیان‌ها، می‌تواند موجب شود اطلاعاتی را که مدیران تمایلی به افشای آن ندارند، افشا شود. دوم اینکه اطلاعات قطعی، معیاری را فراهم می‌کند که با استفاده از آن حتی می‌توان از منابع غیرقطعی هم اطلاعات معتبری را درباره‌ی سودهای تاییدپذیر کسب کرد (مشکی و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۱۹ تا ۱۳۶).

نتایج تحقیق رضازاده و همکاران (۱۳۸۷)، حاکی از وجود رابطه‌ی مثبت و معنادار بین عدم تقارن اطلاعاتی سرمایه‌گذاران و سطح محافظه‌کاری اعمال شده در صورت‌های مالی است. آنها نشان دادند که به دنبال افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران، تقاضا برای اعمال محافظه‌کاری در گزارشگری مالی افزایش می‌یابد و بدین ترتیب سودمندی محافظه‌کاری به عنوان یکی از خصوصیات کیفی صورتهای مالی مورد تایید قرار می‌گیرد.

واتس و زیمرمن معتقدند شرکت‌هایی که با هزینه‌های سیاسی بالایی مواجه هستند، تمایل بیشتری به استفاده از رویه‌های حسابداری محافظه کارانه دارند (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۸۸، ۵۳ تا ۷۰). در ضمن هر چه اندازه‌ی شرکتها بزرگتر باشد، مدیریت شرکتها به منظور اجتناب از توجه رسانه‌ها، تمایل بیشتری به استفاده از رویه‌های حسابداری محافظه کارانه به منظور کاهش سود خالص دارند (ابراهیمی کردلر و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۶ تا ۱۶). بنابراین رهبران این شرکتها سطح بزرگتری از محافظه‌کاری را تقاضا می‌کنند تا مسائل نمایندگی را کاهش دهند. چون محافظه‌کاری به علت شناسایی به موقع تر اخبار بد نسبت به اخبار خوب منجر به یک خطای رو به پایین در شناسایی سودها می‌شود. سودهای شناسایی شده‌ی شرکتها محافظه‌کار کمتر از شرکتها غیر محافظه‌کار است. اگر مدیران در پیش‌بینی‌هایشان به طور کامل در تعدیل اثر محافظه‌کاری بر سودهای شناسایی شده کوتاهی کنند، سودهای پیش‌بینی شده‌ی مدیران برای شرکتها محافظه‌کار، بزرگتر از سودهای

۴- روش شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی است و هدف آن کاربردی و جهت آن پس‌رویدادی است. از روش کتابخانه‌ای برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده گردید و فرضیات به روش‌های مختلف آماری آزمون گردید. برای بررسی فرضیه تحقیق ارتباط بین محافظه کاری تاریخی و خطاهای پیش بینی مدیریت از سود دوره ی جاری، رگرسیون زیر (رابطه ی ۱) تخمین زده شده است:

رابطه ی ۱

$$\text{Deviation}_t = \beta_1 \text{BTM}_{t-1} + \beta_2 \text{ROA}_{t-1} + \beta_3 \text{Return}_{t-1} + \beta_4 \text{Sales}_{t-1} + e_t$$

که در آن متغیر وابسته یعنی (Deviation_t) خطاهای پیش بینی مدیریت برای سال t است. خطای پیش بینی به صورت تفاوت سود هر سهم (EPS) واقعی سال t از EPS پیش بینی شده مدیریت برای سال t تقسیم بر سود پیش بینی شده هر سال محاسبه شده است. BTM_{t-1} شاخص محافظه کاری حسابداری شرکت برای سال $t-1$ است که همانطور که قبلاً گفته شده طبق مدل خان و واتز (2009) اندازه‌گیری شده است. اگر مدیران اثر محافظه کاری تاریخی را بر سود سال جاری کمتر از واقع برآورد کند، همانطور که در فرضیه تحقیق بیان شد، انتظار می‌رود خطاهای پیش بینی مدیران برای شرکتهایی با سطح محافظه کاری بالاتر (BTM کمتر)، بیشتر باشد.

بقیه متغیرهای مستقل، متغیرهای کنترلی است که به منظور کنترل دیگر عواملی که می‌توانند به طور بالقوه بر خطای پیش بینی مدیریت اثر بگذارند، به کار گرفته شده‌اند.

اثر بازده سال قبلی سهام (Return_{t-1}) کنترل می‌گردد چون مطالعات قبلی به این نتیجه رسیدند که خوش بینی پیش بینی مدیران زمانیکه بازده قبلی سهام بالا بوده است، کمتر است ((مک نیکلاس، ۱۹۸۹، ۱-27)، جانسون و همکاران، ۲۰۰۱، ۲۹۷-۳۲۷)).

همچنین دو متغیر بازده دارایی‌ها برای سال قبل (ROA_{t-1})، و لگاریتم طبیعی درآمد فروش شرکت در سال قبل (LnSale_{t-1})، به ترتیب به منظور کنترل اثر عملکرد شرکت و اندازه ی شرکت بر رفتار پیش بینی

مدیریت به کار گرفته شده‌اند. به منظور کنترل اندازه ی شرکت نیز از لگاریتم طبیعی درآمد فروش شرکت استفاده کردیم.

جامعه مورد بررسی در این تحقیق شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به منظور انتخاب نمونه تحقیق از روش نمونه گیری حذفی سیستماتیک استفاده شده است. در این روش ابتدا شرایط لازم جهت انتخاب نمونه تعریف و سپس نمونه های فاقد شرایط معین شده حذف می‌گردد. دلیل استفاده از روش مزبور و تعریف چنین شرایطی، همگون نمودن نمونه ی آماری با کل جامعه و امکان تعمیم نتایج حاصل از آزمون‌ها به جامعه‌ی آماری می‌باشد. در انتخاب نمونه ی آماری به دو موضوع توجه شده است. یک) نمونه نماینده ی مطلوبی از جامعه ی آماری باشد، دو) نمونه با متغیرهای اساسی تحقیق تناسب داشته باشد. بر این اساس، نمونه آماری تحقیق با توجه به معیارهای ذیل انتخاب گردید:

۱) سال مالی شرکت مورد بررسی، منتهی به پایان اسفند ماه باشد.

۲) قبل از سال ۱۳۸۴ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد.

۳) فعالیت اصلی شرکت سرمایه گذاری، بانکداری، لیزینگ و نهادهای مالی نباشد.

۴) طی سال های ۸۴ تا ۸۹ سال مالی خود را تغییر نداده باشد.

۵) اطلاعات مالی شرکت مورد بررسی در دسترس باشد. قلمرو زمانی تحقیق از سال ۱۳۸۵ لغایت ۱۳۸۹ شامل ۵ سال متوالی است. با توجه به معیارهای بالا در نهایت پس از حذف اقلام پرت، ۵۰۰ شرکت-سال انتخاب داده های مورد نیاز برای آزمون فرضیه ی تحقیق در مورد آنها گردآوری شد.

۵- یافته های پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای مورد بررسی برای شرکت های نمونه در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

تعداد داده های سال- شرکت مورد بررسی ۵۰۰ داده می‌باشد. همانگونه که در جدول آماره های توصیفی داده ها مشخص است میانگین خطای پیش بینی سود برای

باشند به عبارتی دیگر بیشتر از نیمی از شرکت های نمونه دارای فروشی بیش از فروش میانگین می باشند. داده های مرتبط با شاخص محافظه کاری همانگونه که مشخص است دارای میانگین و میانه ۰/۶۷ و ۰/۵۲ درصد می باشد. به عبارتی دیگر بر اساس اصل محافظه کاری مورد انتظار، در شرکت های نمونه شاخص BTM از یک کمتر می باشد و به طور میانگین شرکت های نمونه محافظه کار هستند.

همانگونه که در جدول شماره ۲ مشخص است یکی از پیش فرض های رگرسیون با توجه به آماره ی دوربین- واتسون این است که بین متغیرهای مستقل، هم بستگی خطی وجود ندارد. همچنین با توجه به آماره ی فیشر (F=26/353) می توان فرض وجود رابطه ی خطی بین متغیر مستقل و وابسته (خطی بودن مدل) را در سطح مناسبی از معنی داری (0/000) پذیرفت. مدل مورد استفاده دارای ضریب تعیین تعدیل شده ای به میزان ۱۶/۹ درصد باشد.

شرکت های نمونه به میزان ۳٪ می باشد که بیانگر نگرش بدبینانه مدیریت در پیش بینی سود می باشد. همچنین انحراف معیار ۴۲٪ برای داده های خطای پیش بینی سود نشان می دهد که داده های مربوط از پراکندگی مناسبی برخوردار هستند.

میانه و میانگین ROA داده ها به ترتیب ۱۱/۹ و ۱۴/۶۹ می باشد. اختلاف این دو آماره بیانگر چولگی راست نمونه مورد بررسی می باشد. این آماره ها نشان دهنده این موضوع است که اغلب شرکت های مورد بررسی سود ده هستند. همچنین این موضوع در ارتباط با داده های بازده صاحبان سهام (ROE) نیز مطابقت می کند.

برای کنترل اندازه شرکت های نمونه از لگاریتم طبیعی فروش آن ها استفاده شده است که بر اساس جدول آمار توصیفی فوق، میانه و میانگین این متغیر به ترتیب ۱۲/۷۴ و ۱۳/۰۳ می باشد. همانگونه که مشخص شده است داده های مذکور دارای چولگی راست می

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای تحقیق برای شرکت های نمونه (منبع: یافته های پژوهشگران)

شرح	تعداد	چارک اول	میانه	چارک سوم	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
خطای پیش بینی سود ^{۲۹}	500	(0/16)	0/02	0/22	(1/28)	1/60	0/03	0/42
بازده دارایی ها ^{۳۰}	500	6/44	11/90	20/03	(13/31)	57/57	14/69	11/68
بازده حقوق صاحبان سهام ^{۳۱}	500	(3/32)	15/19	49/36	(74/36)	271/41	27/58	51/02
لگاریتم طبیعی فروش ^{۳۲}	500	12/13	12/74	13/71	9/94	18/24	13/03	1/40
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار (معیار محافظه کاری) ^{۳۳}	500	0/30	0/52	0/92	0/02	6/00	0/67	0/55

جدول شماره ۲- آماره های مدل رگرسیون (منبع: یافته های پژوهشگران)

آماره ی دوربین واتسون	1/176	خطای معیار برآورد	0/382
ضریب هم بستگی چندگانه	0/419	ضریب تعیین تعدیل شده	۱۶/۹
آماره ی F	26/353	سطح معناداری	0/000

جدول ۳- نتایج رگرسیون (منبع: یافته های پژوهشگران)

مدل	ضرایب غیر استاندارد		آماره t	سطح معناداری	عامل تورم واریانس
	بتا	خطای استاندارد			
ثابت	038/0	0/162	0/236	0/814	
شاخص محافظه کاری	(0)/122	0/036	(3/428)	0/001	1/308
بازده دارایی ها	001/	0/002	0/458	0/647	1/290
بازده حقوق صاحبان سهام	0/003	-	9/792	-	0/29
لگاریتم طبیعی فروش	(0/002)	0/012	(0/183)	/855	1/012

با توجه به عامل تورم واریانس در جدول شماره ۳، متغیرهای مستقل تابعی خطی از همدیگر نیستند. بر اساس تحلیل رگرسیون صورت گرفته مدل برازش شده به صورت رابطه ی ۲:

رابطه ی ۲

$$003ROE_{t-1} / 0.122 BTM_{t-1} + Deviation_t = -0$$

است. این مدل بیانگر رابطه منفی معنادار بین شاخص محافظه کاری (BTM) و تغییرات متغیر وابسته یعنی خطای پیش بینی مدیران از سود با ضریب ۰/۱۲۲ در سطح معناداری مناسبی (۰/۰۰۱) می باشد که با توجه به رابطه معکوس شاخص BTM و سطح محافظه کاری، می توان نتیجه گرفت رابطه مثبت معنادار بین سطح محافظه کاری شرکت در سال قبل و خطای پیش بینی سود سال جاری وجود دارد. به عبارت دیگر می توان استدلال کرد که با توجه به اینکه هدف مدیریت از پیش بینی سود، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی است و از طرفی حسابداری محافظه کارانه با الزام به تایید پذیری بیشتر سود، عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می دهد، لذا انگیزه ی مدیریت برای پیش بینی صحیح از سود کاهش می یابد و خطای پیش بینی بیشتر می شود. بدین ترتیب فرضیه تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصدی تأیید می گردد.

۶- نتیجه گیری و بحث

با استفاده از آزمون رابطه بین معیار محافظه کاری یعنی نسبت ارزش دفتری خالص دارایی ها به ارزش بازار آنها (BTM) برای سال قبل و خطاهای پیش بینی مدیران از سود برای سال جاری، بررسی گردید که آیا پیش بینی های مدیران از سود، اطلاعات موجود در محافظه کاری تاریخی را به طور کامل وارد می کند. یافته های پژوهش حاکی از آن است که پیش بینی های مدیران از سود برای بنگاه هایی با محافظه کاری بیشتر در سال قبل، خطای بیشتری دارد. در واقع یک ارتباط مثبت معنادار بین سطح محافظه کاری و خطای پیش بینی مدیریت از سود وجود دارد. وای هوی و همکاران (۲۰۰۹) نیز با بررسی ارتباط بین محافظه کاری و پیش بینی مدیریت از سود، به این نتیجه رسیدند که چون محافظه کاری، با الزام به

تاییدپذیری بیشتر سود، عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می دهد و از طرفی هدف از پیش بینی، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و متعاقباً هزینه های نمایندگی است، بنابراین هر اندازه حسابداری، محافظه کارانه تر باشد، حجم پیش بینی های مدیریت کاهش می یابد. به طور کل این نتایج اشاره می کند که حسابداری محافظه کارانه به عنوان جایگزینی برای پیش بینی های مدیریت عمل می کند. در واقع چون حسابداری محافظه کارانه به واسطه ی افشای به موقع اخبار بد، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران را کم می کند و نیز ریسک دعوی حقوقی علیه مدیران را کاهش می دهد، بنابراین مدیران انگیزه ی کمتری دارند که به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، با وجود محافظه کار بودن حسابداری، پیش بینی صحیحی ارائه کنند. از طرفی سون و همکاران (۲۰۱۲) با بررسی ارتباط بین این دو متغیر، به این نتیجه رسیدند که با افزایش محافظه کاری، پیش بینی مدیریت از سود خوش بینانه تر خواهد بود.

این تحقیق شواهدی را برای مربوط بودن محافظه کاری حسابداری به پیش بینی های سود و سودمندی محافظه کاری به عنوان ابزاری برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش شفافیت بازار سرمایه فراهم می کند. بر اساس شواهد حاصله محافظه کاری می تواند به منظور کنترل رفتار مدیریت مفید باشد. از آنجا که محافظه کاری با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، کیفیت اطلاعات تصمیم گیری را افزایش می دهد، بنابراین یافته های مذکور می تواند برای مراجع تدوین استانداردهای حسابداری که در تلاش هستند تا محافظه کاری را کمرنگ کنند، کاربرد داشته باشد. همچنین با توجه به این که مدیران کاربردهای محافظه کاری برای سود را در پیش بینی های سود به طور کامل وارد نمی کنند، ضروری است که سرمایه گذاران و سایر استفاده کنندگان از اطلاعات، به منظور واکنش مناسب نسبت به سود های پیش بینی شده، پیش بینی های مدیریت از سود را با دقت بیشتر و با در نظر گرفتن محافظه کاری حسابداری، ارزیابی کنند. با توجه به نتایج حاصل از پژوهش حاضر و در راستای گسترش ادبیات این حوزه در ایران پیشنهادهایی برای تحقیق های آینده به شرح زیر بیان می شود:

- بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ی ۱۸، شماره ی ۶۴، صص ۱ تا ۱۸
- (۴) رحمانی، علی. اثنی عشری، ولی زاده ی لاریجانی، "محافظه کاری و محتوای اطلاعاتی اقلام صورتهای مالی" ۱۳۹۰، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ی ۱۸، شماره ی ۶۶، صص ۵۷ تا ۷۲
- (۵) رضا زاده، جواد. آزاد، "رابطه ی بین عدم تقارن اطلاعاتی و محافظه کاری در گزارشگری مالی" (۱۳۸۷)، فصل نامه ی بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ی ۵۴، صص ۶۳ تا ۸۰
- (۶) کرمی، غلامرضا. عمران، (۱۳۸۹) "تاثیر چرخه ی عمر شرکت و محافظه کاری بر ارزش شرکت، بررسی های حسابداری و حسابرسی"، شماره ی ۵۹، صص ۷۹ تا ۹۶
- (۷) کمیته تدوین استانداردهای حسابداری (۱۳۸۱). استانداردهای حسابداری. تهران. انتشارات سازمان حسابرسی
- (۸) محمدآبادی، مهدی. مشایخی، میرزایی عباس آباد، (۱۳۹۱) "بررسی تاثیر محافظه کاری و ویژگی های ساختاری و عملکردی شرکت بر کیفیت افشا، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ی ۱۳، صص ۹۶ تا ۱۱۱
- (۹) مشکی، مهدی. فتاحی، (۱۳۹۰) "تاثیر محافظه کاری حسابداری بر ریسک کاهش قیمت سهام"، فصل نامه ی بورس اوراق بهادار، شماره ی ۱۶، صص ۱۱۹ تا ۱۳۶
- 10) Ahmed, A.S., Billings, B.K., Morton, R.M., Stanford-Harris, M., (2002). The role of accounting conservatism in mitigating bondholder-shareholder conflicts over dividend policy and in reducing debt costs. *The Accounting Review* 77, 867-890
- 11) Ajinkya, B., Bhojraj, S., Sengupta, P., (2005). The association between outside directors, institutional investors and the properties of management earnings forecasts. *Journal of Accounting Research* 43, 343-376
- 12) Baginski, S., Hassell, J., (1997). Determinants of management forecast precision. *The Accounting Review* 72, 303-312.
- 13) Basu, S., (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics* 24.

- با توجه به نتایج تجربی حاصل از آزمون فرضیه تحقیق و سطح معناداری بازده حقوق صاحبان سهام در رابطه با خطای پیش بینی مدیریت از سود (جدول شماره ۳)، پیشنهاد می شود که در تحقیقات آتی رابطه بین بازده حقوق صاحبان سهام به عنوان متغیر مستقل و خطای پیش بینی مدیریت از سود به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گیرد.
- با توجه به این فرضیه که هر چه احتمال دعاوی حقوقی علیه شرکت و مدیریت بیشتر باشد انتظار پیش بینی های دقیق تری از سود توسط مدیریت وجود دارد، بنابراین پیشنهاد می شود در تحقیق های آتی رابطه بین احتمال دعاوی حقوقی علیه شرکت و مدیریت و میزان خطای پیش بینی مدیریت از سود بررسی گردد.
- با توجه به اجرای پروژه مشترک سازی استاندارد های بین المللی و تأثیر آن بر مرجع استاندارد گذاری حسابداری ایران، و با در نظر گرفتن این موضوع که یکی از نتایج پروژه مشترک سازی، کمرنگ کردن اهمیت محافظه کاری می باشد، بنابراین پیشنهاد می شود در تحقیق های آتی در ارتباط با میزان تأثیرگذاری تغییر مزبور در کیفیت پیش بینی های مدیریت از سود بررسی صورت گیرد.

فهرست منابع

- (۱) ابراهیمی کردلر، علی. شهریاری، (۱۳۸۸) "بررسی رابطه ی بین هزینه های سیاسی و محافظه کاری (فرضیه ی سیاسی) در بورس اوراق بهادار تهران، فصل نامه ی بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ی ۵۷، صص ۱۶ تا ۳۳
- (۲) بنی مهد، بهمن. باغبانی، (۱۳۸۸) "اثر محافظه کاری حسابداری، مالکیت دولتی، اندازه ی شرکت و نسبت اهرمی بر زیان دهی شرکتهای". فصل نامه ی بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ی ۵۸، صص ۵۳ تا ۷۰
- (۳) خالقی مقدم، حمید. احمدخان بیگی، (۱۳۹۰) "رابطه ی محافظه کاری و به هنگام بودن سود خالص با اندازه ی شرکت و اندازه ی موسسه حسابرسی".

- management earnings forecasts. *The Accounting Review* 68, 896-912
- 30) Rogers, J., Stocken, P., (2005). Credibility of management forecasts. *The Accounting Review* 80, 1233-1260
- 31) Sun, Y. Xu, W. (2012) "the role of accounting conservatism in management forecast bias, *journal of contemporary accounting & economics*
- 32) Wai Hui, k. Matsunaga, S. Morse, D. (2009) "the Impact of conservatism on management earnings forecasts", *journal of accounting and economics*, 47, P: 192- 207
- 33) Watts, R. (2002). *Conservatism in Accounting*. Working Paper. Simon School of Business, University of Rochester.
- 34) Watts, R. (2003) "Conservatism in accounting part I: explanations and implications. *Accounting Horizons*, 17: 207-221
- 35) Xu, W. (2010). Do management earnings forecasts incorporate information in accruals? *Journal of Accounting and Economics* 49, 227-246.
- 36) Zhang, J. (2008). The contracting benefits of accounting conservatism to lenders and borrowers. *Journal of Accounting and Economics* 45, 27-54
- 14) Coller, M., Yohn, T., (1997). Management forecasts and information asymmetry: an examination of bid-ask spreads. *Journal of Accounting Research* 35, 181-191.
- 15) Gong, G., Li, L., Hong, X., (2009). The association between management forecast errors and accruals. *The Accounting Review* 84, 497-530.
- 16) Way Hui, K., Matsunaga, S., Morse, D., (2009). The impact of conservatism on management earnings forecasts. *Journal of Accounting and Economics* 47, 192-207.
- 17) Jenkins, D., Velury, U., (2008). Does auditor tenure influence the reporting of conservative earnings? *Journal of Accounting and Public Policy* 27, 115-132
- 18) Johnson, M., Kasznik, R., Nelson, K., (2001). The impact of securities litigation reform on the disclosure of forward-looking information by high technology firms. *Journal of Accounting Research* 39, 297-327.
- 19) Kim, B. Jung, k. (2007). The Influence of Tax Costs on Accounting Conservatism. Working Paper. Korea Advanced Institute of Science and Technology
- 20) Khan, M., Watts, R., (2009). Estimation and empirical properties of a firm-year measure of accounting conservatism. *Journal of Accounting and Economics* 48, 132-155
- 21) LaFond, R., Watts, R.L., (2008). The information role of conservatism. *The Accounting Review* 83, 447-478
- 22) Lev, Baruch, Penman, Voluntary forecast disclosure, nondisclosure, and stock prices, *Journal of Accounting Research*, 28 (1990), pp. 49-76
- 23) Li, D., (2010). Does auditor tenure affect accounting conservatism? Further evidence. *Journal of Accounting and Public Policy* 29, 226-241
- 24) Li, Z., (2008). *Accounting Conservatism and Managers' Forecasting Behavior*. Working Paper, Southern Methodist University
- 25) Louis, H., Lys, T., Sun, A., (2009). Conservatism and analyst Earnings Forecast Bias. Working Paper, Pennsylvania State University and Northwestern University
- 26) McNichols, M., (1989). Evidence of informational asymmetries from management earnings forecasts and stock returns. *The Accounting Review* 64, 1-27.
- 27) Pae, J., Thornton, D., (2010). The association Between Accounting Conservatism and Analysts' Forecast Inefficiency. Working Paper, Korea University Business School and Queen's University
- 29) Pownall, G., Wasley, C., Waymire, G., (1993). The stock price effects of alternative types of

یادداشت‌ها

1. Baginski et al
2. Coller et al
3. Pownall et al
4. Verification
5. Basu
6. Self-serving
7. Gong et al
8. McNichols
9. Xu
10. Yan Sun et al
11. Ahmed et al
12. LaFond et al
13. Zhang
14. Jenkins et al
15. Watts
16. Ajinkya et al
17. Johnson et al
18. Rogers
19. Verification
20. Basu
21. Kim et al
22. Waihui et al
23. Book To Market- BTM
24. Givolyet al
25. Khan et al

26. Self- serving
27. Louice et al
28. Pae et al
29. Deviation
30. ROA
31. ROE
32. Ln Sales
33. BTM